

ANTONI HORST

ROZWÓJ I DZIAŁALNOŚĆ TOWARZYSTW NAUKOWYCH LEKARSKICH W POZNANIU

Rola towarzystw naukowych polega na zrzeszaniu ludzi o podobnych zainteresowaniach w celu pogłębiania danej gałęzi wiedzy, głównie przez odbywanie zebrań naukowych. Towarzystwa mają jednak również ogromne znaczenie ogólne przez reprezentowanie danej gałęzi wiedzy wśród społeczeństwa, czyli innymi słowy są one propagatorami pewnych idei w społeczeństwie. Znaczenie towarzystw naukowych było szczególnie duże w okresie utraty naszej niepodległości, kiedy ze względu na brak wyższych uczelni były one jedynymi ośrodkami nauki. Dokoła nich skupiały się nieraz bardzo wybitne jednostki, które właśnie tutaj znalazły pole do działania. Niewątpliwie to, że po odzyskaniu niepodległości mogliśmy w ogóle przystąpić do utworzenia rodzimych placówek naukowych, a zwłaszcza uniwersytetów, było zasługą towarzystw naukowych. Stąd też istnienie towarzystw naukowych jest niejako dowodem prężności duchowej, a rozwój ich stanowi świadectwo postępu nauki w danej epoce.

Taką rolę w środowisku poznańskim odegrały też towarzystwa naukowe lekarskie. Znaczenie ich wykraczało poza ciasne ramy organizacyjne, gdyż mamy dowody rozszerzenia się ich działalności na całe społeczeństwo, czy to w walce o polskość tych ziem, czy też w walce o zdrowie ludności, zwłaszcza ludności najuboższej. Pierwszym, najbardziej zasłużonym towarzystwem naukowym lekarskim na terenie Poznania jest Wydział Lekarski Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, który pierwszy dał początek zorganizowanej instytucji naukowej lekarskiej na tych ziemiach. Samodzielny Wydział Lekarski Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk powstał w 1865 r. Właściwych jednak początków należy dopatrywać się już w utworzeniu wydziału przyrodniczego tegoż Towarzystwa w 1857 r. Wydział ten wprowadził z nazwy nie był jeszcze właściwym organem lekarskim, ale faktycznie lekarze odgrywali tam już najważniejsze role.

Dość wymienić tutaj organizatora wydziału przyrodniczego dra Ludwika Gąsiorowskiego, który szczególnie wspaniał się studiami nad historią medycyny w Polsce. Wydał on w latach 1839, 1853, 1854 i 1855 czterotomowe dzieło pt. Zbiór wiadomości do historii sztuki lekarskiej w Polsce od czasów najdawniejszych. Jak wybitnym był uczonym, świadczy fakt ofiarowania mu katedry w Uniwersytecie Jagiellońskim, której niestety z powodu odmowy władz w Wiedniu nie mógł przyjąć. Był nie tylko sławnym uczonym, ale i dobrym Polakiem walcząc jako żołnierz i lekarz w powstaniu listopadowym i „Wiośnie Ludów“ w 1848 r. Dalej jednym z najbardziej aktywnych członków wydziału przyrodniczego i jego wieloletnim przewodniczącym był dr Teofil Matecki, jeden z najwybitniejszych lekarzy poznańskich w połowie ubiegłego stulecia. Również dwukrotny powstaniec i podobnie jak Gąsiorowski autor wielu prac naukowych.

Toteż utworzenie osobnego Wydziału Lekarskiego nie natrafiło na większe trudności i przez wiele lat wydział ten był jednym z najbardziej aktywnych wydziałów całego towarzystwa. Doniosłą rolę tego wydziału obrazują sprecyzowane przez organizatorów Nowego Wydziału w osobach dra Mateckiego, dra Świdarskiego i dra Nieszczoty cele i prace nowego wydziału. Polegają one na: 1. rozprawach, pracach i wy-

kładach naukowych, 2. sprawozdaniach z piśmiennictwa i postępu nauk lekarskich, 3. sprawozdaniach z panujących chorób i nadzwyczajnych wypadków, 4. krytycznym rozbiórce ważniejszych dzieł lekarskich i 5. sprawozdaniach z ruchu chorych w zakładach lekarskich. Jak więc widzimy, na czoło wysuwają się zagadnienia naukowe, ale pozostałe zagadnienia lekarskie są również szeroko uwzględnione, przede wszystkim przez powiązanie prac wydziału z analizą ruchu chorych w zakładach leczniczych. Nie mamy więc oderwania od rzeczywistości, co niejednokrotnie zaciążyło na późniejszych towarzystwach lekarskich, które poza zagadnieniami naukowymi nie widziały żadnych aktualnych zagadnień życia codziennego. Stąd też może płynie i ta wielka żywotność tego wydziału.

Pierwszym przewodniczącym Wydziału Lekarskiego był Teofil Matecki, który pozostał na tym stanowisku aż do śmierci, tj. do r. 1886. Sekretarzami byli w tym samym czasie inni wybitni naukowcy i działacze społeczni, jak Mizerski, Jerzykowski, Święcicki i Wicherkiewicz. Mizerski, autor 9 prac naukowych, na zebraniu organizacyjnym przedstawił wyjątki swej pracy ogłoszonej następnie w „Rocznikach Towarzystwa“ pt. Rzut oka na obecny stan kwestii celularnej w patologii. W pracy tej, mimo że sam jest uczniem Virchowa i zwolennikiem teorii celularnej, przedstawia własne uwagi krytyczne na jej temat, jak również cytuje zdecydowanych jej przeciwników, między innymi Natansona. Jerzykowski, autor około 80 prac naukowych lekarskich, uchodzi wśród swoich kolegów za „istną encyklopedię lekarską“. Jerzykowski szczególnie zasłynął przez swoje odważne wystąpienie przeciwko tzw. funduszowi niemieckości, z którego niezamożnym lekarzom Niemcom wypłacono duże zapomogi roczne. Zaproponował on mianowicie, aby tym lekarzom odebrać prawo głosowania w wyborach do izb lekarskich. Bolesław Wicherkiewicz dzięki pracom z dziedziny okulistyki zyskał sobie duży rozgłos nie tylko w Polsce, ale również w całej Europie. W 1896 r. został powołany na katedrę okulistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego. Podczas swojej działalności w Towarzystwie przyczynił się wielce do założenia czasopisma naukowego lekarskiego w Poznaniu pod nazwą Nowiny Lekarskie. Heliodor Święcicki wreszcie był może spośród członków dawnego Wydziału Lekarskiego osobistością najwybitniejszą. Cechowały go wielka pracowitość, zmysł organizacyjny, dbałość o czystość mowy polskiej, zwłaszcza słowa drukowanego, na co miał duży wpływ pracując w redakcji Nowin Lekarskich, oraz wielki humanitaryzm. Będąc już w podeszłym wieku (ok. 70 lat) z młodzieńczym zapałem organizował Uniwersytet Poznański po zrzućeniu jarzma niewoli w 1918 roku, był jego pierwszym rektorem i profesorem ginekologii i położnictwa.

Żywotność Wydziału Lekarskiego Towarzystwa przejawiała się w okresie utraty niepodległości na wielu polach działalności lekarskiej. Między innymi członkowie jego brali udział w szeregu ogólnopolskich imprez, a niektóre nawet sami urządzali. Do takich należał I Ogólny Zjazd Lekarzy w Krakowie w 1869 r., w którym brało udział piętnastu lekarzy z Poznania. Następny zjazd lekarzy i przyrodników odbył się w Poznaniu w 1884 roku. Zjazd ten organizował Wicherkiewicz jako przewodniczący i Osowiecki jako sekretarz. Zjazd odbył się bardzo uroczystie, przybyli wszyscy najznakomitsi lekarze z profesorem Szokałskim z Warszawy i Józefem Majerem, prezesem Akademii Umiejętności z Krakowa. Zjazd ten miał także znaczenie międzynarodowe, gdyż szczególnie licznie byli na nim reprezentowani Czesi.

Do najaktywniejszych i najbardziej zasłużonych członków Wydziału Lekarskiego Towarzystwa poza wymienionymi należą: Władysław Świdorski, Teofil Kaczorowski, twórca teorii zakażenia ogniskowego z jamy ustnej, i Ignacy Zielewicz.

Wielkim wydarzeniem w rozwoju Wydziału Lekarskiego Towarzystwa, jak również i osiągnięciem na miarę ogólnopolską, było założenie w 1889 r. własnego czasopisma pod nazwą Nowiny Lekarskie. Do tego czasu lekarze poznańscy drukowali

swe prace w pismach lekarskich krakowskich, warszawskich lub lwowskich. Nowiny Lekarskie po początkowych trudnościach stały się jednym z najpoważniejszych pism naukowych lekarskich i odegrały ogromną rolę w rozwoju naukowym ziem pozostających pod zaborem pruskim. Myśl założenia pisma powzięli Chłapowski, Święcicki, Wicherkiewicz i Zielewicz, oni głównie przyczynili się do jego realizacji i oni byli w początkowym okresie głównymi filarami nowo powstałego pisma. Rychło do redakcji zaczęły napływać prace autorów poznańskich, a dzięki swemu rozgłosowi pismo zyskało sobie uznanie również poza granicami b. dzielnicy pruskiej, czego dowodem był stały duży napływ prac z dzielnic pozostających pod zaborem rosyjskim i austriackim.

W okresie międzywojennym Wydział Lekarski przekształcił się w Komisję Lekarską, a Nowiny Lekarskie stały się łącznym organem Wydziału Lekarskiego Towarzystwa i Związku Lekarzy R. P. W okresie międzywojennym aktywność Wydziału Lekarskiego Towarzystwa niewątpliwie zmalała. Przyczyniło się do tego głównie utworzenie Uniwersytetu Poznańskiego, któremu Towarzystwo przekazało część swych zbiorów. Część członków zarządu Towarzystwa z Heliodorem Święcickim na czele widziała miejsce Towarzystwa przy boku Uniwersytetu, jako rodzaj instytucji pomocniczej Uniwersytetu. Toteż życie naukowe Towarzystwa, a tym samym Wydziału Lekarskiego osłabło.

W okresie międzywojennym działalność Wydziału Lekarskiego Towarzystwa polegała głównie na pracy wydawniczej. Wydano 5 tomów wydawnictw z pracami przeważnie habilitacyjnymi poznańskich pracowników naukowych. Szereg tych prac uzyskało uznanie i rozgłos nie tylko w Polsce, ale również zagranicą. Znanymi były zwłaszcza prace Węśława, dotyczące nabłonka płucnego. Również praca Mąkowskiego na temat niedodmy eksperymentalnej zyskała sobie duży rozgłos zagranicą. Ze znaczących prac należy jeszcze wymienić pracę Pawlikowskiego, wykazującą metodami histochemicznymi swoiste zmiany komórek adrenalinogennych nadnercza, zależne od fazy wydzielniczej, oraz prace Leszczyńskiego na tematy farmakologiczne.

Wielkim wydarzeniem w świecie naukowym lekarskim Poznania był XIV Ogólnopolski Zjazd Lekarzy i Przyrodników Polskich w Poznaniu w dniach od 11 do 15 września 1933 r. połączony z IV Zjazdem Związku Lekarzy Słowiańskich. Z krają słowiańskich na Zjeździe tym byli szczególnie licznie reprezentowani lekarze i naukowcy czescy, którzy wygłosili też szereg ciekawych referatów.

Po II wojnie światowej w 1945 r. nastąpiło odłączenie części Wydziału Lekarskiego Towarzystwa przez utworzenie Poznańskiego Towarzystwa Lekarskiego. Jednocześnie pozostała Komisja Lekarska Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk uległa w związku z reorganizacją całego Towarzystwa również reorganizacji. Mianowicie został utworzony Wydział Lekarski jako Wydział IV Towarzystwa, w ramach którego była Komisja Lekarska przekształciła się w Komisję Medycyny Doświadczalnej.

Prace Komisji Medycyny Doświadczalnej po raz pierwszy w dziedzinie medycyny weszły na praktyczne tory samych badań naukowych, przeprowadzanych w ramach prac Komisji. Jako główne tematy zostały wysunięte badania nad przemianą białkową oraz badania nad wstrząsem. Później dołączono jeszcze badania epidemiologiczne. Badania te wykonywane pod kierunkiem członków Komisji (prof. Roguskiego, prof. Górskiego i prof. Horsta w zakresie badań białkowych, prof. Czarneckiego w zakresie badań nad wstrząsem i prof. Adamskiego w zakresie badań epidemiologicznych) były częściowo finansowane przez Towarzystwo. Prace te częściowo były publikowane w ramach wydawnictw Towarzystwa, częściowo w pismach archiwalnych lekarskich. Niezależnie od wydawnictw Komisji Medycyny Doświadczalnej Wy-

dział IV rozpoczął wydawanie biuletynu lekarskiego w obcych językach. Początkowo biuletyn był złączony z biuletynem matematyczno-przyrodniczym, od 1946 roku zaś wychodzi jako samodzielny biuletyn lekarski. W biuletynie zagranicznym ogłaszane są prace oryginalne z dziedziny medycyny przeważnie ze środowiska poznańskiego.

W ramach Komisji Medycyny Doświadczalnej został dalej utworzony Komitet Badań Transfuzji Krwi, z prof. Roguskim jako przewodniczącym i dr. Wysockim jako sekretarzem na czele. Zagadnienia opracowywane przez komitet dotyczyły przede wszystkim składu i trwałości krwi konserwowanej zarówno pod względem czynników morfologicznych, jak i pod względem biochemicznym, oraz odczynów ustrojowych na przetaczanie krwi konserwowanej. Wyniki badań komitetu zostały już częściowo ogłoszone na łamach Polskiego Archiwum Medycyny Wewnętrznej, częściowo w ramach wydawnictw Towarzystwa, pozostałe prace są obecnie w druku w specjalnym zeszycie hematologicznym Komitetu. Ponieważ w międzyczasie całość prac związanych z tymi badaniami weszła do programu prac Instytutu Hematologicznego, komitet z dniem I IV 1953 r. rozwiązał się, z tym, że prace jego będą kontynuowane w ramach Komisji Medycyny Doświadczalnej PTPN zgodnie z centralnym planowaniem Instytutu Hematologii.

Towarzystwo Lekarskie Poznańskie, powstałe w 1945 r. z Wydziału Lekarskiego Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk od razu rozwijało się bardzo bujnie, frekwencja na zebraniach była bardzo duża, a zainteresowanie jego pracami olbrzymie. Rychło jednak, zwłaszcza w miarę tworzenia się względnie restytuowania towarzystw naukowych specjalistycznych, zainteresowanie pracami Towarzystwa Lekarskiego słabło, tak że w końcu wydawało się, że dojdzie do jego rozwiązania. Tymczasem w ramach ogólnopolskiego planowania lekarskich towarzystw naukowych zaszła zmiana w tym sensie, że w 1952 r. Ministerstwo Zdrowia powołało do życia Polskie Towarzystwo Lekarskie, jako towarzystwo ogólnopolskie z oddziałami wojewódzkimi w każdym województwie i filiami powiatowymi chwilowo łącząc kilka powiatów w jedną filię powiatową. Dzięki temu Poznańskie Towarzystwo Lekarskie przekształciło się w Oddział Wojewódzki Polskiego Towarzystwa Lekarskiego. Odtąd zaczyna się ponowny rozkwit tego Towarzystwa, zwłaszcza z chwilą kiedy na zebrania zaprasza się również lekarzy nie będących członkami Towarzystwa. Filii powiatowych liczy Oddział Poznański Towarzystwa Lekarskiego obecnie cztery (Leszno, Piła, Gniezno i Wągrowiec), z tego dwa zorganizowane w ciągu ostatniego roku. Niezależnie od tego, na terenie województwa poznańskiego istnieje oddział w Kaliszu, zorganizowany na szczeblu oddziału wojewódzkiego z filiami w Ostrowie, Koninie i Kole.

Nowiny Lekarskie jako dawny Organ Wydziału Lekarskiego Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk i Związku Lekarzy RP zostały po odzyskaniu niepodległości w 1945 r. wznowione jako pierwsze w ogóle powojenne wydawnictwo lekarskie już w czerwcu 1945 r. Niestety po kilku latach na skutek reorganizacji wydawnictw periodycznych lekarskich w ramach Lekarskiego Instytutu Naukowo-Wydawniczego czasopismo to przestało wychodzić.

Niezależnie od wymienionych już towarzystw lekarskich istnieje obecnie w Poznaniu szereg towarzystw naukowych specjalistycznych. Tu należą Koło Poznańskie Towarzystwa Internistów Polskich, Oddział Towarzystwa Chirurgów Polskich, Poznańskie Towarzystwo Ginekologiczne, jako oddział Polskiego Towarzystwa Ginekologicznego, Oddział Poznański Polskiego Towarzystwa Pediatrycznego, Polskie Towarzystwo Ortopedyczne i Traumatologiczne (zarząd główny), oddział Poznańsko-Pomorski Polskiego Towarzystwa Oto-laryngologicznego, dalej czynne są w Poznaniu oddziały Polskiego Towarzystwa Reumatologicznego, Polskiego Towarzystwa Dermatologicznego, Polskiego Towarzystwa Mikrobiologów, Polskiego Towarzystwa Neuro-

logicznego, Polskiego Towarzystwa Psychiatrycznego, Polskiego Towarzystwa Radiologicznego, Polskiego Towarzystwa Okulistycznego, Polskiego Towarzystwa Ftyzjatrycznego, Polskiego Towarzystwa Fizjologicznego, Polskiego Towarzystwa Anatomicznego i Polskiego Towarzystwa Stomatologicznego.

Oddział poznański Polskiego Towarzystwa Internistów Polskich jest jednym z najbardziej aktywnych towarzystw specjalistycznych na terenie Poznania. W okresie powojennym działalność swoją wznowiło Towarzystwo w czerwcu 1946 r. Od tego czasu zorganizowano 49 posiedzeń naukowych, na których wygłoszono 68 referatów i wykładów naukowych oraz przedstawiono 78 przypadków chorobowych. Zainteresowanie Towarzystwa Internistów dotyczy całej dziedziny interny, przede wszystkim jednak chorób przewodu pokarmowego i wątroby, chorób układu krwiotwórczego, układu krążenia oraz schorzenia gruczołów wydzielania wewnętrznego. Często są tutaj również poruszane zagadnienia biochemiczne w związku z różnymi stanami chorobowymi. Zagadnieniom pawłowizmu było poświęcone 12 wykładów. Poszczególne członkowie Towarzystwa biorą również żywy udział w pracy referatowej dla kół powiatowych Polskiego Towarzystwa Lekarskiego, jak również dla oddziałów wojewódzkich innych województw. Koło Poznańskie Towarzystwa Internistów Polskich poza własnymi zebraniem zorganizowało trzy ogólnopolskie posiedzenia naukowe, dwa sekcji Kardiologicznej i jedno Towarzystwa Hematologicznego. Przewodniczącym Oddziału jest od 1948 r. prof. Roguski.

Oddział Poznański Towarzystwa Chirurgów Polskich jest czynny od 1952 r. Oprócz pracy referatowej na zebraniach naukowych odbywają się pokazowe zabiegi operacyjne. W stosunkowo krótkim czasie istnienia Oddział odbył 12 zebrań naukowych, na których wygłoszono 20 wykładów oraz przedstawiono 43 chorych. Przewodniczącym Oddziału jest prof. Nowicki.

Oddział Poznański Towarzystwa Ginekologicznego czynny jest od stycznia 1947 r. Od 1952 r. zebrania naukowe połączone z całodziennym przeszkoleniem w Klinice Ginekologiczno-Położniczej A. M. Tematyka referatów obejmuje prace doświadczalne, oraz zagadnienia z dziedziny opieki nad matką i dzieckiem. Obecnie tematyką zebrań jest przede wszystkim zagadnienie śmiertelności płodów i niemowląt. W okresie sprawozdawczym odbyto 48 zebrań, na których wygłoszono 87 referatów, nie licząc demonstracji przypadków.

Oddział Poznański Towarzystwa Pediatricznego rozpoczął pracę w 1947 r. Zebrania naukowe odbywają się co miesiąc i obejmują swoją tematyką poza zagadnieniami czysto specjalistycznymi, również zagadnienia światopoglądowe i społeczne. Między innymi wygłoszono referaty „Pokój a Pediatria“ (prof. Jonscher) „Znaczenie nauki Pawłowa dla pediatri“ (dr Skalmowski). Towarzystwo Pediatriczne bierze również udział w pracach szkoleniowych Centralnej Wojewódzkiej Poradni Ochrony Macierzyństwa i Zdrowia Dziecka.

Polskie Towarzystwo Ortopedyczne i Traumatologiczne obejmuje swym zasięgiem cały kraj i liczy 350 członków skupionych w ośmiu oddziałach Towarzystwa. Towarzystwo urządza w okresach dwuletnich ogólnopolskie zjazdy naukowe i redaguje czasopismo pt. „Chirurgia Narządów Ruchu i Ortopedia Polska“. Towarzystwo współpracuje z zakładami leczniczo-wychowawczymi dla dzieci kalekich i ozdrowieńców po chorobie Heinego i Medina, wprowadzając zasady rehabilitacji do leczenia. Przewodniczącym Zarządu Głównego Towarzystwa jest prof. Dega.

Oddział Poznańsko-Pomorski Towarzystwa Oto-laryngologicznego został zorganizowany w r. 1926. Towarzystwo organizuje zebrania raz na kwartał, często wspólnie z Oddziałami Warszawskim, Łódzkim i Szczecińskim.

Oddział Polskiego Towarzystwa Reumatologicznego został zawiązany w 1950 r. Zebrania odbywają się raz na kwartał, przy czym Towarzystwo rozwija bardzo żywą

działalność dydaktyczną przez urządzenie zebrań naukowych z zakresu gośca w ośrodkach prowincjonalnych oraz w sąsiednich województwach. W ciągu stosunkowo krótkiego czasu swego istnienia wygłoszono ponad 30 referatów, a członkowie Towarzystwa opublikowali 17 prac naukowych z zakresu reumatologii.

Oddział Poznański Towarzystwa Dermatologicznego czynny jest bezpośrednio od zakończenia działań wojennych. Zebrania naukowe odbywają się regularnie o tematyce specjalistycznej dermatologicznej, przy czym wygłaszane są referaty o znaczeniu społecznym, zwłaszcza dot. akcji zwalczania chorób wenerycznych.

Oddział Poznański Towarzystwa Mikrobiologów powstał w kwietniu 1951 r. jednocząc w swym gronie lekarzy medycyny, oraz farmaceutów, biologów, lekarzy weterynarii i biochemików. Na zebraniach wygłoszono dotąd 36 wykładów z różnych dziedzin mikrobiologii i pokrewnych.

Oddziały Poznańskie Towarzystwa Neurologicznego i Psychiatrycznego, z których pierwsze istnieje od 1937 r., drugie od 1925 r., odbywają zasadnicze zebrania naukowe wspólnie. Systematyczne zebrania naukowe, w których biorą udział również lekarze z odległych zakładów psychiatrycznych, spełniają ważną rolę w dokształcaniu tak zwykle odizolowanych od świata lekarzy zakładów psychiatrycznych.

Towarzystwo Radiologiczne wznowiło swoją działalność w okresie powojennym w 1950 r. W zebraniach naukowych biorą również udział lekarze rentgenolodzy z terenu.

Oddział Poznański Towarzystwa Okulistycznego wznowił swoją działalność w 1950 r. Na zebraniach naukowych wygłaszane są tematy z zakresu okulistyki, przy szerokim uwzględnieniu tematów społecznych. Wzorem innych Towarzystw Chirurgicznych odbywają się tutaj również pokazowe operacje.

Oddział Polskiego Towarzystwa Ftyzjatrycznego został zorganizowany w 1947 r. Od samego początku swego istnienia Towarzystwo cieszy się dużą frekwencją lekarzy ftyzjatrów, szczególnie sanatoriów przeciwgruźliczych, dla których zebrania te są źródłem pogłębiania swych wiadomości. Zebrania odbywają się systematycznie 8 razy do roku.

Oddział Poznański Polskiego Towarzystwa Fizjologicznego powstał w 1950 r. jednocząc obok lekarzy medycyny również lekarzy weterynarii. Członkowie Oddziału brali żywy udział w ogólnopolskich zjazdach fizjologicznych w Warszawie i Wrocławiu wygłaszając po kilka referatów.

Oddział Polskiego Towarzystwa Anatomicznego wznowił swoją działalność w lutym 1950 r. Tematyką są przeważnie badania własne członków Towarzystwa. Ogółem zostało wygłoszonych na zebraniach Towarzystwa 15 wykładów naukowych.

Jak z tego tylko bardzo pobieżnego zestawienia widzimy, w ciągu niecałych 100 lat istnienia towarzystw naukowych lekarskich w Poznaniu mogą się one poszczycić znacznym dorobkiem naukowo-wychowawczym. W ciągu wielu lat Wydział Lekarski Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk był jedynym przedstawicielem polskiej nauki lekarskiej na polskich ziemiach zachodnich. W jego szeregach skupiały się najwybitniejsze jednostki lekarskie, ono przygotowało grunt pod Wydział Lekarski Uniwersytetu Poznańskiego, a obecnie Akademii Medycznej.

W dobie obecnej zmieniły się nieco role towarzystw naukowych. Mają one za zadanie pogłębianie wiedzy z dziedziny swej specjalności oraz prowadzenie pewnych prac ideowo-wychowawczych, co też większość istniejących towarzystw naukowych w Poznaniu czyni. Ten tak znakomity rozwój towarzystw naukowych w Poznaniu świadczy dobitnie o wielkiej prężności naukowej naszych lekarzy, którzy mimo ciężkich jeszcze niekiedy warunków pracy, w okresie odbudowy Państwa Polskiego znajdują czas i ochotę na pracę naukową.